

महाविद्यालयीन स्तरावर
संशोधन व विकास
धोरण निश्चित
करणेबाबत.

रयत शिक्षण संस्था, सातारा
उच्च शिक्षण विभाग
परिपत्रक क्र.१२दि. ९ मे २०२५
परिपत्रक

१. प्रास्ताविक :

रयत शिक्षण संस्थेचे मा.चेअरमन चंद्रकांत दळवी साहेब यांनी संस्थेच्या वरिष्ठ महाविद्यालयातील संशोधन व विकास कार्याबाबत घेतलेल्या आढाव्यानुसार वरिष्ठ महाविद्यालयातील संशोधन कार्य अधिक दर्जेदार व गुणवत्तापूर्ण करण्यासाठी संस्था पातळीवर संस्थेचे संशोधन व विकास धोरण कसे असावे याबाबतच्या अपेक्षा व्यक्त करून कर्मवीर भाऊराव पाटील विद्यापीठाचे कुलगुरू मा. डॉ. ज्ञानदेव म्हस्के आणि विद्यापीठाचे प्रभारी कुलसचिव डॉ. विजय कुंभार यांना संस्थेच्या वरिष्ठ महाविद्यालयातील संशोधन व विकास कार्यास गती देण्यासाठी आवश्यक धोरण मसुदा तयार करण्याबाबत विशेष सूचना दिल्या होत्या.

संस्थेतील आर्थिक दृष्ट्या सक्षम असणारी महाविद्यालये संशोधन कार्यात गती घेत असली तरी लहान व आर्थिक दृष्ट्या कमकुवत असणाऱ्या महाविद्यालयात दर्जेदार संशोधनाची उणीव दिसून येत आहे. परिणामी ही महाविद्यालये संशोधन क्षेत्रात अपेक्षित यश साध्य करू शकत नाहीत, अशा महाविद्यालयांना देखील प्रवाहात आणण्यासाठी विशेष प्रयत्न करण्याची आवश्यकता आहे. सद्या विद्यापीठ अनुदान आयोग व अन्य संस्थानी संशोधन कार्यासाठी निधी उपलब्ध करून देणे कमी केलेले असल्याने आर्थिक दृष्ट्या कमकुवत असणाऱ्या महाविद्यालयांची संशोधन व विकास कार्याची गती कमी झाल्याचे दिसून येत आहे. तसेच संस्थेतील मोजकी महाविद्यालये वगळता संशोधन कार्यातील त्रुटीमुळे NAAC, NIRF, QS World University Rankings (Quacquarelli Symonds), Times Higher Education World University Rankings, India Today Best Colleges Ranking, Education World India Rankings इत्यादीमध्ये फार कमी महाविद्यालये लिस्टिंग होत आहेत. संस्थेतील महाविद्यालयामध्ये संशोधन कार्य अधिक व्यापक करण्यासाठी प्राध्यापकांबरोबर विविध महाविद्यालयातील पदवी व पदव्युत्तर पदवीच्या विद्यार्थ्यांना देखील संशोधन कार्यासाठी प्रोत्साहन देण्याची आवश्यकता आहे. यासाठी मार्गदर्शक धोरण तयार करण्यासाठी खालील समिती गठित करण्यात आली होती.

२. धोरण आराखड्याचे उच्च शिक्षण समितीसमोर सादरीकरण व समितीचे गठन :

मा. चेअरमन चंद्रकांत दळवी साहेब यांच्या सूचनांच्या अनुषंगाने धोरण मसुदा तयार करून दिनांक १९ फेब्रुवारी २०२५ रोजीच्या उच्च शिक्षण समितीमध्ये सादर करण्यात आला.

पान नं. ०२ वर...

उच्च शिक्षण समितीमधील सर्व वरिष्ठ महाविद्यालयातील प्राचार्यांनी या मसुद्याचे अवलोकन करून धोरणाचे स्वागत केले. सदर मसुद्यातील विविध तरतुदी, प्रोत्साहन योजना आणि धोरण कक्षा याबाबत सविस्तर चर्चा करून धोरण मसुद्यामध्ये कांही आवश्यक सुधारणा करण्यासाठी मा. सचिव यांचे अध्यक्षतेखाली पुढील समिती गठीत करण्यात आली.

१. मा. श्री. विकास देशमुख (सचिव, रयत शिक्षण संस्था, सातारा)	: अध्यक्ष
२. मा. डॉ. ज्ञानदेव म्हस्के (कुलगुरु, कर्मवीर भाऊराव पाटील विद्यापीठ)	: सदस्य
३. मा. प्रि. डॉ. शिवलिंग मेनकुदळे (सहसचिव (उ. शि., रयत शिक्षण संस्था)	: सदस्य
४. मा. प्रि. डॉ. आर. एस. मोरे (सहसचिव (ऑडिट), रयत शिक्षण संस्था)	: सदस्य
५. प्रि. डॉ. एस. टी. साळुंखे (प्राचार्य, एस. एम. जोशी कॉलेज, हडपसर)	: सदस्य
६. प्रि. डॉ. सी. जे. खिलारे (प्राचार्य, शरदचंद्र पवार महाविद्यालय, लोणंद)	: सदस्य
७. प्रि. डॉ. एम. एस. राजमाने (प्राचार्य, स. गा. महाराज महाविद्यालय, कराड)	: सदस्य
८. प्रि. डॉ. व्ही. एस. शिवणकर (प्राचार्य, बळवंत कॉलेज, विटा)	: सदस्य
९. प्रि. डॉ. एन. एस. गायकवाड (प्राचार्य, अण्णासाहेब आवटे कॉलेज, मंचर)	: सदस्य
१०. प्रि. डॉ. जी. ए. ठाकूर (प्राचार्य, महात्मा फुले महाविद्यालय, पनवेल)	: सदस्य
११. प्रि. डॉ. बी. टी. जाधव (प्राचार्य, य. च. इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्स, सातारा)	: सदस्य
१२. प्रि. डॉ. ए. सी. आत्तार (प्राचार्य, क. भा. पा. अभियांत्रिकी महाविद्यालय)	: सदस्य
१३. प्रा. डॉ. विजय कुंभार (प्रभारी, कुलसचिव, क. भा. पा. विद्यापीठ, सातारा)	: सदस्य सचिव

३. धोरण मसुदा समितीने केलेल्या शिफारशी :

उपरोक्त समितीची बैठक दिनांक २७ मार्च २०२५ रोजी दुपारी ३.०० वाजता मुख्य कार्यालयात संपन्न झाली. या बैठकीत झालेल्या चर्चेनुसार संशोधनासाठी विभागवार अग्रणी महाविद्यालय निश्चित करणे, आर्थिक दृष्ट्या कमकुवत महाविद्यालयातील संशोधन कार्यासाठी अग्रणी महाविद्यालयाने मदत करणे, यशवंतराव चव्हाण संशोधन निधीचा प्रस्तुत धोरणात समावेश करणे, यशवंतराव चव्हाण आदर्श शिक्षक पारितोषिक योजना प्रस्तुत योजनेचा भाग बनवणे, संशोधन कार्याचे विभागीय पातळीवर समन्वयन करण्यासाठी कार्यकारी समिती स्थापन करणे, कर्मवीर संशोधन प्रोत्साहन योजना समाविष्ट करणे आणि मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट साठी अनुदान योजना सुरु करणे इत्यादी बाबत शिफारशी केलेल्या आहेत.

तसेच रयत इन्स्टिट्यूट ऑफ रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट (RIIRD) ही रयत शिक्षण संस्थेची संशोधन संस्था सद्या शिवाजी विद्यापीठाशी संलग्न आहे परंतु संस्थेच्या निर्णयानुसार RIIRD ही संस्था कर्मवीर भाऊराव पाटील विद्यापीठात समाविष्ट करण्याचा प्रस्ताव उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचेकडे देण्यात आलेला आहे. त्यास मान्यता मिळताच रयत इन्स्टिट्यूट ऑफ रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट ही संस्था कर्मवीर भाऊराव पाटील विद्यापीठाच्या माध्यमातून कार्यरत राहील व रयत शिक्षण संस्थेतील सर्व वरिष्ठ महाविद्यालयातील संशोधन व विकास कार्यासाठी मार्गदर्शन करण्याची भूमिका पार पाडेल अशी शिफारस केलेली आहे.

समितीने केलेल्या शिफारशी व संशोधन क्षेत्रातील प्रगतीसाठी आवश्यक बाबींचा सांगोपांग विचार करून, संस्थेतील आर्थिक दृष्ट्या दुर्बल व ग्रामीण भागातील

महाविद्यालयांमध्ये संशोधन कार्य अधिक प्रभावी व गतिमान करण्याच्या दृष्टीने तसेच सध्या ज्या महाविद्यालयांमध्ये संशोधन चालू आहे त्या कार्यास अधिक समाजाभिमुख, शाश्वत आणि परिणामकारक बनविण्यासाठी, आवश्यक त्या संशोधन पायाभूत सुविधांची उपलब्धता, संशोधक शिक्षकांना मार्गदर्शन व प्रोत्साहन, दर्जेदार व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सुसंगत संशोधनास चालना देण्यासाठी आवश्यक निधी व संसाधने उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने संस्थेच्या वतीने एक सुस्पष्ट, व्यापक आणि दूरदृष्टी असलेले 'संशोधन व विकास धोरण' (Research and Development Policy) तयार करण्यात आले आहे.

संस्थेच्या मॅनेजिंग कौन्सिल मधील दि.१२/०४/२०२५ च्या बैठकीतील ठराव क्रमांक २१ नुसार संशोधन व विकास धोरणास मान्यता घेण्यात आली आहे.

४. प्रस्तावित महाविद्यालयीन स्तरावरील रयत संशोधन व विकास धोरण :

रयत शिक्षण संस्थेमध्ये संशोधन आणि विकास गती देण्यासाठी व उत्तम संशोधन करणा-या शिक्षकांना तसेच विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी पुढीलप्रमाणे धोरण तयार करण्यात आलेले आहे. महाविद्यालयातून दर्जेदार संशोधन, संशोधनातून पेटंट, कॉपीराईट्स, तंत्रज्ञान हस्तांतरण इत्यादीला चालना देण्यासाठी रयत संशोधन कक्ष, संशोधन व विकास निधी स्थापन केला जाणार असून शिक्षक व विद्यार्थ्यांना संशोधन कार्यासाठी प्रोत्साहनपर बक्षिसे देण्यासाठीची व्यवस्था करण्यात आली आहे.

५. संशोधन व विकास धोरणाची उद्दिष्टे :

१. संस्थेतील प्राध्यापकांना गुणवत्तापूर्ण व समजोपयोगी संशोधन कार्या मध्ये सहभागी होण्यासाठी प्रेरणा देणे.
२. संशोधनातून ज्ञाननिर्मितीला चालना देणेसाठी संस्था स्तरावर संशोधन व विकास निधी निर्माण करून संशोधन कार्यासाठी प्रोत्साहन देणे.
३. नाविन्यपूर्ण संशोधनातून पेटंट, कॉपीराईट व इतर बौद्धिक संपदा इत्यादीस चालना देणेसाठी संस्था स्तरावर पर्यवेक्षण आणि मार्गदर्शन यंत्रणा निर्माण करणे.
४. संशोधन कार्यासाठी शैक्षणिक व औद्योगिक सहयोग व संयुक्त संशोधन प्रकल्प हाती घेण्यासाठी आवश्यक व्यवस्था निर्माण करणे.
५. कन्सल्टन्सी सेवेसाठी आवश्यक व्यवस्था निर्माण करून कन्सल्टन्सी विषयक धोरण तयार करणे.
६. प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना संशोधन कार्यासाठी फेलोशिप, अनुदान, बक्षिसे व पारितोषिके देणेची व्यवस्था निर्माण करणे.
७. कालसापेक्ष व भविष्यवेधी संशोधन कार्यासाठी मार्गदर्शन करणारी आवश्यक व्यवस्था निर्माण करणे.
८. संस्थेच्या ध्येय धोरणास अनुसरून संशोधन व विकास कार्यासाठी चालना देण्यासाठी आवश्यक उपाययोजना करणे, योजना राबवणे व अनुषंगिक कार्यवाही करणे.

६. रयत संशोधन व विकास कक्ष :

संस्था स्तरावर रयत संशोधन व विकास कक्ष (Rayat Research and Development Cell - RRDC) स्थापन करण्यात येईल, या कक्षाद्वारे संशोधन विषयक धोरण ठरवणे, नियत

आढावा घेणे व संशोधन आणि विकास कार्यासाठी मार्गदर्शन करण्याची आवश्यक व्यवस्था निर्माण करेल. सदर संशोधन कक्षाची संरचना पुढील प्रमाणे राहिल;

मा. चैअरमन, रयत शिक्षण संस्था	: चैअरमन
मा. सचिव, रयत शिक्षण संस्था	: सदस्य
मा. सहसचिव (उ. शि.), रयत शिक्षण संस्था	: सदस्य
विख्यात संशोधक (विज्ञान व तंत्रज्ञान)	: सदस्य
विख्यात संशोधक (सामाजिक शास्त्रे)	: सदस्य
विख्यात संशोधक (भाषा व कला)	: सदस्य
विख्यात संशोधक (वाणिज्य व व्यवस्थापन)	: सदस्य
उद्योग क्षेत्रातील तज्ञ व्यक्ती	: सदस्य
कृषी क्षेत्रातील तज्ञ व्यक्ती	: सदस्य
सेवा क्षेत्रातील तज्ञ व्यक्ती	: सदस्य
संचालक, रयत इन्स्टिट्यूट ऑफ रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट	: सदस्य सचिव

७. रयत संशोधन व विकास कक्षाची भूमिका :

रयत संशोधन व विकास कक्ष संस्थेतील विविध महाविद्यालयातील संशोधन व विकास कार्यास गती देण्यासाठी पुढील भूमिका पार पडेल;

१. संस्थेच्या सर्व महाविद्यालयातील संशोधन व विकास कार्याचा आढावा घेऊन दिशानिर्देश देणे.
२. राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थासोबत संशोधन व विकास विषयक सामंज्यस्य प्रस्थापित करणे.
३. संशोधन व विकास कार्यासाठी आवश्यक निधी निर्माण करून त्याच्या वापराबाबतचे धोरण ठरवणे.
४. संशोधन व विकास कार्यासाठी प्रोत्साहनात्मक योजना तयार करून त्यास मान्यता देणे.
५. सर्व महाविद्यालयातील Research and Development Cell शी समन्वय प्रस्थापित करणे.
६. संशोधन व विकासविषयक धोरणाचा आवश्यकतेनुसार आढावा घेऊन वेळोवेळी आवश्यक सुधारणा करणे.
७. उच्च-प्रभाव असलेल्या जर्नल्समध्ये संशोधन प्रसिद्ध करण्यासाठी मदत करणारी यंत्रणा उभी करणे.
८. आंतरविद्याशाखीय व बहुविद्याशाखीय संशोधन कार्यास चालना देणेसाठी संस्था स्तरावर यंत्रणा उभी करणे.
९. संशोधन व विकास कार्याचे मूल्यांकन करण्यासाठी देशातील नामांकित संस्था व नियामक प्राधिकरणाने घालून दिलेल्या निकषांच्या आधारे गुणवत्ताविषयक निकष ठरवणे.
१०. बौद्धिक संपदा हक्कांसंदर्भात (पेटंट आणि कॉपीराइट्स इत्यादीसाठी) आर्थिक व कायदेशीर सहाय्य पुरवणे.

११. संशोधन व विकास कार्यासाठी अनुषंगिक भूमिका पार पाडणे.

८. अग्रणी महाविद्यालये व त्यांची भूमिका :

संशोधन व विकास धोरणाची कार्यक्षम अंमलबजावणी करण्यासाठी पुढील अग्रणी महाविद्यालये निर्धारित करण्यात आलेली असून प्रत्येक अग्रणी महाविद्यालयांतर्गत विशिष्ट महाविद्यालयांचे पालकत्व देण्यात येत आहे. संशोधन व विकास धोरणाची कार्यक्षम अंमलबजावणी करण्यासाठी कार्यकारी समिती असेल, सदर समिती अग्रणी महाविद्यालयाच्या पुढील भूमिका पार पाडेल;

**अग्रणी महाविद्यालये व संबंधित गटातील महाविद्यालये खालीलप्रमाणे असतील
अग्रणी महाविद्यालयांची भूमिका व जबाबदारी खालीलप्रमाणे राहिल.**

१. अग्रणी महाविद्यालये संस्थेच्या निर्देशानुसार संशोधन व विकासाबाबतच्या विविध योजना राबवतील.
२. गटातील आर्थिक दुर्बल महाविद्यालयांस संशोधन कार्यासाठी आर्थिक मदत उपलब्ध करून देतील.
३. संस्थेच्या संशोधन व विकास निधीतून उपलब्ध झालेल्या निधीचे न्याय्य वाटप करतील.
४. संशोधन कार्यात अप्रगत असलेल्या महाविद्यालयास आवश्यक सुविधा उपलब्ध करून देतील.
५. गटातील आर्थिक दुर्बल महाविद्यालयांतील शिक्षकांना मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट हाती घेण्यासाठी वित्तीय मदत करणे.
६. संशोधन कार्यासाठी प्रयोगशाळेतील सुविधा, यंत्रे व सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी व शेअरिंग साठी मदत करतील.
७. अग्रणी महाविद्यालये आपल्या गटातील महाविद्यालयांस संशोधन व विकास कार्यास मार्गदर्शन करतील.
८. गटातील महाविद्यालयांसाठी प्रशिक्षण वर्ग, सेमिनार, कार्यशाळा इत्यादी आयोजित करणे.
९. गटातील महाविद्यालयांमध्ये झालेल्या संशोधनाचा आढावा घेऊन उत्कृष्ट संशोधन संस्थेच्या रयत संशोधन व विकास कक्षाकडे पारितोषक अथवा अनुदानासाठी शिफारस करणे.

अग्रणी महाविद्यालयाची कार्यकारी समिती खालीलप्रमाणे असेल.

१. अग्रणी महाविद्यालयांचे प्राचार्य	: चेअरमन
२. गटातील सर्व महाविद्यालयांचे प्राचार्य	: सदस्य
३. गटातील सर्व महाविद्यालयांचे RDC संचालक	: सदस्य
४. अग्रणी महाविद्यालयांचे RDC संचालक	: सदस्य सचिव

९. रयत बौद्धिक संपदा व तंत्रज्ञान हस्तांतरण कक्ष :

महाविद्यालयातील शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांना पेटंट, कॉपीराईट, ट्रेडमार्क, डिझाईन रजिस्ट्रेशन तसेच इतर बौद्धिक संपदा हक्क (Intellectual Property Rights - IPR) विषयक मार्गदर्शन, प्रोत्साहन आणि सहाय्य करण्यासाठी रयत शिक्षण संस्थेत रयत बौद्धिक संपदा व तंत्रज्ञान

हस्तांतरण कक्ष (Rayat IPR & Technology Transfer Cell - RITTC) स्थापन करण्यात येईल, या कक्षाचे कामकाज पुढीलप्रमाणे असेल;

१. पेटंट, कॉपीराईट, ट्रेडमार्क, डिझाईन्स, भौगोलिक निर्देशांक (Geographical Indications) यासारख्या IPR विषयक मार्गदर्शन शिबिरे आणि कार्यशाळांचे आयोजन करणे.
२. बौद्धिक संपदा विषयक कायदे, धोरणे आणि प्रक्रियांवर सल्ला देणे आणि संशोधन कामामध्ये नाविन्यपूर्णता टिकवून ठेवण्यासाठी योग्य उपाय सुचविणे.
३. संशोधन प्रकल्पांना पेटंटच्या दिशेने नेण्यासाठी मदत करणे, बौद्धिक संपदा नोंदणीसाठी आवश्यक कागदपत्रे आणि प्रक्रियांची माहिती देणे, तसेच पेटंट, कॉपीराईट आणि ट्रेडमार्कसाठी अर्ज प्रक्रिया पूर्ण करण्यास सहकार्य करणे.
४. शोध, तंत्रज्ञान किंवा नाविन्याचे व्यावसायिक उपयोजन (Commercialization) कसे करता येईल, यासाठी मार्गदर्शन. औद्योगिक संस्थांशी संपर्क साधून तंत्रज्ञान हस्तांतरणाला चालना देणे.
५. सदर सेल मध्ये भारत सरकारच्या पेटंट सेल द्वारे मान्यता प्राप्त पेटंट एजेंटची नेमणूक करण्यात येईल. सदर पेटंट एजेंट संस्थेतील इच्छुक शिक्षकांना पेटंट फायलिंग, पेटंट एक्झामिनेशन, लीटीगेशन, फॉलोऑफ इत्यादीसाठी विनामोबदला मदत करेल.
६. पेटंट सेल मधील पेटंट एजेंट जेव्हा जेव्हा आवश्यकता असेल तेव्हा-तेव्हा संस्था अधिका-यांच्या मान्यतेने आवश्यकतेनुसार बहिस्थ एजन्सिशी संपर्क करून मदत उपलब्ध करून देईल.
७. पेटंट व तंत्रज्ञान हस्तांतरण कक्षात टेक्नोलॉजी ट्रान्स्फर ऑफिसर असेल हा ऑफिसर संस्थेच्या विविध महाविद्यालयातील शिक्षकांना टेक्नोलॉजी ट्रान्स्फर बाबत विनामोबदला मदत करेल. टेक्नोलॉजी ट्रान्स्फर बाबत आवश्यक त्या संधीचा शोध घेऊन संबंधित शिक्षकांना अवगत करेल.

१०. रयत संशोधन व विकास निधी :

संशोधन व विकास कार्यासाठी एक विशेष निधी स्थापन करून त्यामध्ये किमान रु. १० कोटी इतका निधी जमा करण्यात येईल. यशवंतराव चव्हाण पारितोषिकासाठी सद्या संस्थेत ठेवण्यात आलेला निधी सदर निधीत वर्ग करण्यात यावा. संशोधन व विकास निधीमध्ये आवश्यक रक्कम जमा करण्यासाठी पुढील विविध पर्यायांचा अवलंब करण्यात येईल;

१. संस्थेकडून या कामी आवश्यक निधी रयत संशोधन व विकास निधीसाठी वर्ग करणे.
२. संस्थेतील आर्थिक दृष्ट्या सक्षम महाविद्यालयातून विशिष्ट निधी वर्ग करणे.
३. संशोधन कार्यासाठी मदत करू इच्छिणा-या देणगी दारांकडून आवश्यक निधी संकलित करणे.
४. विविध कॉर्पोरेट कंपन्यांचा संशोधन व विकास निधी मिळवण्यासाठी प्रयत्न करणे
५. विशिष्ट समजोपयोगी संशोधन कार्यासाठी कॉर्पोरेट कंपन्यांचा सी. एस. आर. निधी मिळवणे.
६. शासकीय योजना, NGO व अन्य माध्यमातून संशोधन कार्यासाठी निधी संकलित करणे.
७. संशोधन व विकास कार्यासाठी निर्माण केलेला निधीचा वापर पुढील प्रमाणे करण्यात येईल;
८. संस्थेच्या विविध महाविद्यालयास संशोधन व विकास कार्यासाठी विशेषीकृत निधी उपलब्ध करून देणे.
९. सर्व महाविद्यालयात सुसज्ज संशोधन व विकास कक्ष उभा करणेसाठी निधी उपलब्ध करून देणे.
१०. संशोधनासाठी आवश्यक प्रयोगशाळा, सॉफ्टवेअर, ग्रंथ व जर्नल्स इत्यादी खरेदीसाठी निधी देणे.
११. थ्रस्ट एरियावर संशोधन करू इच्छिणा-या शिक्षकांच्या मायनर रिसर्च प्रोजेक्ट व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट साठी अनुदान देणे.
१२. उत्तम संशोधन कार्य करणा-या शिक्षकांना व विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहनपर बक्षिसे व परितोषिके देणे.
१३. निवडक संशोधन कार्यशाळा, प्रशिक्षण वर्गास तसेच सेमिनार, कॉन्फरंस, कार्यशाळा, प्रशिक्षण इत्यादी साठी निधी उपलब्ध करून देणे.
१४. पेटंट फायलिंग व त्यासाठी आवश्यक फॉलोअप साठी आवश्यक यंत्रणेसाठी निधी उपलब्ध करून देणे.
१५. देशांतर्गत व परदेशात संशोधन कार्यासाठी जाण्यासाठी संशोधन विषयक फेलोशिप प्रदान करणे

११. उत्कृष्ट संशोधनासाठी प्रोत्साहन योजना :

महाविद्यालये व प्राध्यापकांना संशोधनासाठी प्रोत्साहन आणि सहाय्य मिळावे म्हणून खालील उपक्रम राबविण्याचे निश्चित केले आहे.

१. उत्कृष्ट संशोधन प्रकाशनासाठी प्रोत्साहन

संस्थेच्या वरिष्ठ महाविद्यालयातील शिक्षक व विद्यार्थ्यांनी संबंधित शैक्षणिक वर्षात उच्च श्रेणीच्या राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय जर्नलमध्ये प्रकाशित केलेल्या उत्कृष्ट शोधनिबंधासाठी बक्षीस व प्रमाणपत्र देण्यात येईल. संस्थेकडील संशोधन व विकास कार्यासाठी उपलब्ध निधीनुसार बक्षिसाची रक्कम बदलण्याचा अधिकार रयत शिक्षण संस्थेस राहिल.

- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषिक (विज्ञान) : रु. ५०,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषिक (तंत्रज्ञान) : रु. ५०,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषिक (सामाजिक शास्त्रे) : रु. ५०,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषिक (भाषा व कला) : रु. ५०,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषिक (वाणिज्य व व्यवस्थापन) : रु. ५०,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषिक (अंतर विद्याशाखीय) : रु. ५०,००० व प्रमाणपत्र

२. बौद्धिक मालमत्ता प्रोत्साहन

संस्थेतील वरिष्ठ महाविद्यालयांतील शिक्षक व विद्यार्थ्यांनी संबंधित शैक्षणिक वर्षात भारत सरकारच्या Controller General of Patents, Designs and Trade Marks कार्यालयामार्फत किंवा अन्य देशांच्या अधिकृत पेटंट कार्यालयामार्फत मंजूर करण्यात आलेल्या Product Patent, Process Patent, Utility Patent, Plant Patent, Geographical Indication of Goods किंवा High-End Design Patent यांसाठी त्यांना प्रोत्साहनपर बक्षीस व प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात यावे. या उपक्रमाचा उद्देश म्हणजे संस्थेमध्ये संशोधन व नवकल्पनांना चालना देणे तसेच बौद्धिक मालमत्ता निर्माणास प्रोत्साहन देणे हा राहिल. संस्थेकडील संशोधन व विकास कार्यासाठी उपलब्ध निधीनुसार बक्षिसाची रक्कम बदलण्याचा अधिकार रयत शिक्षण संस्थेस राहिल.

- पेटंट (Product, Process, Utility and Plant) : रु. ७५,००० व प्रमाणपत्र
- Geographical Indications : रु. ७५,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट डिझाईन पेटंट : रु. ७५,००० व प्रमाणपत्र

३. तंत्रज्ञान हस्तांतरण प्रोत्साहन

संस्थेच्या वरिष्ठ महाविद्यालयातील शिक्षक व विद्यार्थ्यांनी संबंधित शैक्षणिक वर्षात संशोधन केलेल्या तंत्रज्ञांचा किंवा पेटंटचा प्रत्यक्ष उद्योग, शेती, व्यापार व सेवा क्षेत्रात व्यावसायिक वापर सुरू करण्यात आलेला असल्यास त्या शिक्षकास किंवा शिक्षक समूहास रु. ७५,००० रोख बक्षीस व प्रमाणपत्र देण्यात यावे.

४. उत्कृष्ट संशोधन महाविद्यालय

संस्थेच्या ज्या वरिष्ठ महाविद्यालयातील शिक्षकांनी, संशोधक विद्यार्थी तसेच महाविद्यालयात सद्या पटावर असणा-या विद्यार्थ्याने संशोधन पेपर, पेटंट, कॉपीराईट, टेक्नोलॉजी ट्रान्सफर यामध्ये उत्तम कार्य केले आहे अशा महाविद्यालयास उत्कृष्ट संशोधन महाविद्यालय म्हणून सन्मानित करण्यात येईल व त्या महाविद्यालयास रु. १,००,००० रोख बक्षीस व प्रमाणपत्र देण्यात येईल. संस्थेकडील संशोधन व विकास कार्यासाठी उपलब्ध निधीनुसार या बक्षिसाची रक्कम बदलण्याचा अधिकार रयत शिक्षण संस्थेस राहिल.

- उत्कृष्ट संशोधन महाविद्यालय (विज्ञान व तंत्रज्ञान) : रु. १,००,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधन महाविद्यालय (कला शाखा) : रु. १,००,००० व प्रमाणपत्र
- उत्कृष्ट संशोधक पारितोषक (वाणिज्य व व्यवस्थापन) : रु. १,००,००० व प्रमाणपत्र

५. पोस्ट डॉक्टरल संशोधनाकरिता कर्मवीर संशोधन प्रोत्साहन योजना

पोस्ट डॉक्टरल संशोधनाकरिता देशातील तसेच परदेशातील नामांकित व मान्यताप्राप्त शिक्षण संस्था आणि विद्यापीठात पोस्ट डॉक्टरल संशोधनाकरिता संस्थेतील विद्यार्थी व शिक्षकांना संशोधन प्रोत्साहन निधी देण्यात येईल. सदर प्रोत्साहन निधी देण्यासाठी तज्ञ समिती गठीत करून समितीने केलेल्या शिफारशीनुसार पुढील प्रोत्साहन निधी देण्यात येतील;

अ. क्र.	विद्याशाखा	देशातील संशोधनासाठी प्रोत्साहन निधी	परदेशातील संशोधनासाठी प्रोत्साहन निधी	परदेशातील संशोधनासाठी ट्रॅव्हल ग्रांट
१	विज्ञान शाखा	एकत्रित रु. ५०,०००/-	एकत्रित रु. १,००,०००/-	रु. १,००,०००/- पर्यंत
२	तंत्रज्ञान शाखा	एकत्रित रु. ५०,०००/-	एकत्रित रु. १,००,०००/-	रु. १,००,०००/- पर्यंत
३	भाषा व कला शाखा	एकत्रित रु. ५०,०००/-	एकत्रित रु. १,००,०००/-	रु. १,००,०००/- पर्यंत
४	सामाजिक शास्त्रे	एकत्रित रु. ५०,०००/-	एकत्रित रु. १,००,०००/-	रु. १,००,०००/- पर्यंत
५	वाणिज्य व व्यवस्थापन	एकत्रित रु. ५०,०००/-	एकत्रित रु. १,००,०००/-	रु. १,००,०००/- पर्यंत
६	आंतर विद्याशाखीय विषय	एकत्रित रु. ५०,०००/-	एकत्रित रु. १,००,०००/-	रु. १,००,०००/- पर्यंत

संशोधनासाठी दिल्या जाणा-या प्रोत्साहन निधीची रक्कम संस्थेकडील संशोधन व विकास कार्यासाठी उपलब्ध निधीनुसार बदलण्याचा अधिकार रयत शिक्षण संस्थेस राहिल.

६. विदेशात संशोधन पेपर सादर करण्यासाठी अर्थसहाय्य

शिक्षक, संशोधक, डॉक्टरेट/पोस्ट डॉक्टरेट विद्यार्थ्यांना विदेशातील नामांकित संस्था, विदेशी विद्यापीठे व मान्यताप्राप्त आंतरराष्ट्रीय परिषदांमध्ये / सेमिनार मध्ये आपला संशोधन पेपर सादर करण्यासाठी करावा लागणारा विमान प्रवास व इतर अनुषंगिक व आवश्यक खर्चासाठी संशोधन व विकास निधीतून अर्थसहाय्य केले जाईल. याकरिता तज्ञ गठीत करण्यात येणा-या तज्ञ समितीने केलेल्या शिफारशीनुसार मान्यताप्राप्त आंतरराष्ट्रीय परिषदांमध्ये / सेमिनार मध्ये आपला संशोधन पेपर सादर करण्यासाठी कराव्या लागणाऱ्या खर्चामधील विमान प्रवास खर्च, लॉजिंग व बोर्डिंग, नोंदणी फी आणि इतर अनुषंगिक आवश्यक खर्चापोटी अर्थसहाय्य करण्यात येईल.

७. मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट साठी अनुदान योजना

संस्थेच्या विविध महाविद्यालयातील शिक्षकांना मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट हाती घेण्यासाठी संस्थेच्या संशोधन व विकास निधीतून तसेच अग्रणी महाविद्यालयाने तयार केलेल्या निधीतून पुढील प्रमाणे अनुदान देण्यात येईल. अनुदानाकरिता संशोधन समितीने सुचवलेल्या किंवा राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय मान्यताप्राप्त संशोधन संस्थांनी निर्धारित केलेल्या थ्रस्ट एरिया वर मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट साठीचे प्रस्ताव मागवण्यात यावेत, अग्रणी महाविद्यालयाच्या कार्यकारी समितीने किंवा त्यांनी गठीत केलेल्या तज्ञ समितीने शिफारस केलेल्या प्रकल्पास पुढीलप्रमाणे अनुदान देण्यात येईल.

अ. क्र.	प्रोजेक्ट	विज्ञान व तंत्रज्ञान विषयातील प्रकल्पासाठी अनुदान	मानव्य विद्या, वाणिज्य व व्यवस्थापन विषयातील प्रकल्पासाठी अनुदान
१	मायनर रिसर्च प्रोजेक्ट	रु. १,१०,००० ते २,००,०००	रु. १,१०,००० ते २,००,०००
२	मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट	रु. ५,१०,००० ते १०,००,०००	रु. ३,१०,००० ते ७,००,०००

अनुदान दिल्या जाणा-या मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्टमधून झालेल्या संशोधनावर आधारित शोधनिबंध किंवा बौद्धिक मालमत्ता निर्माण करणे अपेक्षित आहे. सदर संशोधनावर आधारित शोधनिबंध नामांकित रिसर्च जर्नल्स मध्ये प्रकाशित करणे किंवा पेटंट नोंदणी करणे अशा प्रकारची फलनिष्पत्ती होणे आवश्यक राहिल. मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट साठी दिल्या जाणा-या अनुदानाची रक्कम संस्थेकडील संशोधन व विकास कार्यासाठी उपलब्ध निधी तसेच अग्रणी महाविद्यालयाने संशोधन व विकास कार्यासाठी संकलित केलेल्या निधीवर अवलंबून राहिल, उपलब्ध निधीनुसार अनुदान रक्कम, द्यावयाच्या मायनर व मेजर रिसर्च प्रोजेक्टची संख्या कमी -अधिक करण्याचा अधिकार रयत शिक्षण संस्थेस राहिल.

८. आदर्श संशोधक प्राध्यापक पारितोषिक

संस्थेच्या वरिष्ठ महाविद्यालयांमध्ये कार्यरत असलेल्या सहाय्यक प्राध्यापक, सहयोगी प्राध्यापक किंवा प्राध्यापकाने संशोधन क्षेत्रांमध्ये केलेल्या उल्लेखनीय कार्यासाठी यशवंतराव चव्हाण आदर्श संशोधक शिक्षक पारितोषिक देण्यात यावे. याकरिता सद्या संस्थेत "यशवंतराव चव्हाण आदर्श शिक्षक पारितोषिक" या योजनेसाठी संस्थेने निर्धारित केलेला निधी हा प्रस्तुत संशोधन व विकास निधीमध्ये वर्ग करण्यात यावा.

यानुसार महाविद्यालयीन स्तरावर संशोधन व विकास कार्य करणा-या प्राध्यापक आणि संशोधक विद्यार्थ्यांच्या दृष्टीने पोषक वातावरण निर्माण करून दिल्यास त्यांच्या कडून उत्कृष्ट दर्जाचे संशोधन होऊ शकेल. त्याचबरोबर या प्राध्यापकांच्या माध्यमातून होणा-या नाविन्यपूर्ण संशोधनावर आधारित प्रोसेस पेटंट, प्रोडक्ट पेटंट, डिझाईन पेटंट इत्यादी घेता येऊ शकतील.

प्रोत्साहनात्मक योजना, संशोधन निधी, बक्षिसे इत्यादीमुळे वरिष्ठ महाविद्यालयातील शिक्षक व विद्यार्थ्यांना अधिक-अधिक दर्जेदार संशोधन करण्याच्या प्रेरणा देण्यासाठी उपयुक्त ठरेल. विद्यार्थी तसेच शिक्षक यांच्या माध्यमातून एक संशोधनाचे बातावरण तयार होण्यासाठी मदत होईल, नाविन्यपूर्ण संशोधन कार्यामुळे संस्थेतील जास्तीत जास्त वरिष्ठ महाविद्यालये उत्तम NAAC ग्रेड मिळवू शकतील.

NIRF, QS World University Rankings (Quacquarelli Symonds), Times Higher Education World University Rankings, India Today Best Colleges Ranking, Education World India Rankings इत्यादी रँकिंग येऊ शकतील. शासन आणि विद्यापीठ अनुदान आयोग या सारख्या संस्थांनी संशोधन आणि विकास कार्यासाठी निधी देणे कमी केलेले असले तरी रयत शिक्षण संस्थेच्या स्तरावर अवलंबले जाणारे संशोधन आणि विकास धोरण हे संस्थेतील वरिष्ठ महाविद्यालयात दर्जेदार संशोधन आणि विकास कार्यासाठी महत्वपूर्ण भूमिका पार पाडू शकेल, विशेषतः आर्थिक दृष्ट्या कमकुवत महाविद्यालयांसाठी अग्रणी महाविद्यालयांच्या माध्यमातून आर्थिक मदत देणे, पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देणे तसेच संशोधन विषयक मार्गदर्शनाची आणि मदतीची तरतूद ही अधिक उपयुक्त ठरेल असे वाटते.

वरीलप्रमाणे संस्थेतील महाविद्यालयीन स्तरावर संशोधन व विकास धोरण सन २०२५-२६ या शैक्षणिक वर्षापासून राबविण्यात येईल.

सचिव

रयत शिक्षण संस्था, सातारा

प्रत माहितीसाठी व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी रवाना,

- १) चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- २) व्हा.चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- ३) संघटक, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- ४) सर्व विभागीय अधिकारी, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- ५) सहसचिव (उच्च शिक्षण), रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- ६) सहसचिव (माध्य.), रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- ७) सहसचिव (ऑडिट), रयत शिक्षण संस्था, सातारा

प्रत कार्यवाहीसाठी

प्राचार्य,

सर्व महाविद्यालये

रयत शिक्षण संस्था